

NAAR AANLEIDING VAN
„ONS KLEINE HEILIGDOM II" (GEBORTE) ¹⁾

Ik heb veel respect voor Nellie's dochter Lili en zal niet gauw iets afkeuren van wat ze schrijft, al vind ik er vaak iets in, wat me zoo louter theorie lijkt, dat ik haast niet begrijpen kan, hoe een moeder van vier kinderen (jongen! wat zal die een *praktijk* hebben!) zoo iets schrijven kan.

Maar nu moet ik 't toch met Lili, de dochter van onze zoo hooggeschatte Nellie, aan den stok krijgen. Wat is dat nu voor een verhaal! Of liever, wat is dat nu voor een manier, om de kinderen iets over de geboorte te vertellen! Als sprookje is het allerliefst, en als men die gruwzame bijzonderheid over dien Engel, die moeder met opzet pijn gaat doen, weglaat, kan men het uitnemend gebruiken om onzen lievelingen in te prenten, dat ze Hemellingen zijn. Om hen voor te bereiden op dat moment, waarop ze duizelen zullen van de Eeuwigheid achter hen, en de Eeuwigheid vóór hen.

Maar wat doet dat verschrikkelijke verhaal van die pijnen erin? Hoe is 't toch mogelijk, dat Hilde en Uli dit verhaal zwijgend hebben aangehoord? Mijn kinderen, vijf en zeven jaar, zouden, als ik 't in mijn hoofd kreeg om hun iets dergelijks te vertellen, 't uitschreeuwen: „o moeder, wat gemeen van dien Engel!"

En dan zouden ze toch gelijk hebben! Want zooals Lili het vertelt, zijn de pijnen buiten elk verband met 't krijgen van 't kindje. Louter een gemeene stiekeme plagerij van zoo'n engel, die aan zijn engelachtigheid dankt, dat hij de sterkste is, en nu zoo'n moeder eens flink te grazen neemt! O, ik kan geen woorden vinden, cru genoeg, om af te schilderen, hoe cru ik dit alles vind.

En dan die pijnen notabene, omdat de moeder dan pas het kindje lief zal hebben. Wat moet zoo'n kind van zijn moeder denken, dat haar liefde voor hem pas ontstaan is na het pakslaag van den engel!

Ik herinner me een vreeselijke nacht uit mijn kindertijd. Ik was tien jaar, toen mijn jongste broertje geboren werd. Door samenloop van omstandigheden had men mij niet te

logereen kunnen geven, toen de groote gebeurtenis naderde. En helaas werd ik wakker. Mijn moeder had het heel erg te kwaad, uren lang en ik zat uren lang als een hoopje in elkaar op bed, naast me de huiverende, zenuwachtige dienstbode.

Ik heb onuitsprekelijk geleden dien nacht. Maar mijn God — stel je voor, dat ik het sprookje van Lili gekend had, en hoorde, dat nu de engel mijn moeder aan 't folteren was! Allemaal, omdat ze dat prachtige broertje, dat me den volgenden morgen in de armen werd gelegd, met zijn bruine krulletjes, en zijn gitzwarte oogen, juist zooals moeder ze begeerd had, lief zou hebben!

Merkwaardig genoeg duurde het jaren en jaren, eer ik verband begreep tusschen het lijden van mijn moeder dien nacht en het broertje. Jaren lang bleef het louter toeval voor me; moeder was juist dien nacht erg ziek geweest, en 's morgens kwam er een broertje.

O, laten we 't niet zoo doen als Lili, ik bid er u om. Snijd die alinea uit haar verhaal en vertel 't dan uw kinderen! En misschien wilt ge hooren, hoe ik met mijn kinderen sta, wat dit onderwerp betreft. Wij ooievaaren en engelen er nog druk op los. De kinderen vinden het heerlijk en maken zelf heele verhalen. Zoo nu en dan komt Suus, de zevenjarige, opeens met een vraag, waaraan ik merk, dat ze de ooievaars en de engelen toch al niet meer heelemaal vertrouwt. Dan probeer ik haar af te leiden, wat me nog steeds gelukt. Bij haar is dus nog niet aanwezig de zielestrijd, waar ik 't lang en breed over gehad heb, indertijd in School en Leven. De branding der vraag: „Er is er een bij, waar is die eene vandaan gekomen?" De smart: „ze houden me voor den gek". Zoolang Suus de zaak nog zoo weinig au serieux neemt, ben ik niet van plan, die zelf au serieux te nemen. Ik zal wel goed opletten, wanneer ze ernst gaat maken. Wel hebben ze beiden al ernst gemaakt met de vraag: „waarom moet een moeder op bed liggen, als ze een kindje heeft gekregen?" En toen heb ik ze geantwoord, *niet* dat een engel haar murw had geslagen, maar — en voor mij persoonlijk houdt dat toevallig zooveel waarheid in: „de moeders moeten zooveel rust hebben en heel rustig blijven liggen, omdat anders de melk niet komen wil voor het kleine kindje."

Hoe de praktijk ons bekeert van onze theorie! Daar heb ik jaren lang in woord en geschrifte geijverd tegen de ooievaarssproke — en zie daar mijn eigen kinderen nog gansch gelukkig te midden der ooievaaren. Ze sollen zóó met het sprookje, als ik me van intelligente kinderen niet begrijpen kan. Ze hebben zelfs een oplossing voor het feit, dat niemand van de vriendjes en vriendinnetjes een broertje of een zusje gekregen heeft in de oorlogsjaren: „de ooievaaren zijn zeker bang van het geschiet."

Als ze zoo bezig zijn, heb ik altijd een gevoel, of ze opzettelijk zichzelf en mij voor den gek houden. Of zou 't mogelijk zijn, dat twee intelligente kinderen de ooievaarssproken *gelooven*? In alle geval zijn ze er heel tevreden mee, en ik zit op den loer naar hun eerste teeken van ontevredenheid. Alsdan zullen ze mij op mijn post vinden.

NANNIE VAN WEHL.

Naschrift. Daar mevr. Lili in Zwitserland woont en bovendien nog wel eenigen tijd noodig zal hebben om op haar verhaal te komen van zoo forschen aanval, wil ik het

¹⁾ Zie nr. 21, kol. 330.

inmiddels alvast voor haar opnemen. Op den voorgrond sta, dat ik het met de methode van Lili niet geheel eens ben. Maar met die van mevr. van Wehl ook niet, ja nog minder. Of men ooievaars en engelen in één adem kan noemen, laat ik daar, maar zeker kan men een ooievaarsspreekje niet gelijk stellen met een engelensprookje. Of, juister uitgedrukt, het maakt m. i. verschil of men tot de kinderen zegt: „de ooievaar heeft het kleine broertje of zusje gebracht”, dan wel: „de engel heeft het gebracht”. Ik voor mij vind beide „sprookjes” **volmaakt overbodig**; maar het ooievaarsspreekje vind ik bovendien een vergrijp tegen den goeden smaak, evenals het gelijkwaardige van de kool. Als men den kinderen eenvoudig zegt, dat Onze Lieve Heer ze zendt, is dat volkomen genoeg. Maar dat daargelaten (ik kom er zoo aanstonds nog op terug) Mevr. van Wehl vertelt ons openhartig, dat zij teruggekeerd is tot de ooievaarsspoke, die zij zelf jaren lang in woord en geschrifte bestreden heeft. Zij noemt dit een bekeering van de theorie tot de praktijk; men zou het ook nog wel anders kunnen qualificeeren. Maar had mevr. van Wehl, gegeven deze hare „bekeering”, niet vóór alles moeten bedenken, dat op dit teere gebied zeer verschillende opvattingen en praktijken recht van bestaan hebben? Dat hier bijzonderlijk geldt, dat wat de een doet en kan doen daarom nog niet past voor een ander, omdat de omstandigheden, en vooral omdat de persoonlijkheden verschillend zijn?

Lili is blijkens al haar geschriften een zeer sensitieve, poëtisch „angehauchte” natuur, niet vrij van dat zeker soort van sentimentaliteit, dat in Duitschland meer inheemsch is en meer opgeld doet dan bij ons, zonder dat daaruit volgt dat het minderwaardig is. Zij leeft bovendien in de dagelijkse aanschouwing van een machtige natuur, die meer onmiddellijk poëtisch en „schwärmerisch” stemt dan de meer intieme schoonheid van het nederlandsche landschap. Mevr. van Wehl ken ik uit haar geschriften als een kloeke, krachtige persoonlijkheid met een geestelijke gezondheid, die soms iets uitbundigs heeft, die liever dan naar binnen krachtig naar buiten werkt, flink erop los gaat en, schoon geenszins van poëzie ontbloot, toch nooit den hollandschen nuchteren kijk op de dingen verloochent, daarbij wonende in de zee- en handelstad Rotterdam, waar het leven nu juist niet droomerig stemt.

Is het niet volkomen duidelijk, dat deze zoo verschillende moeders verschillende kinderen moeten hebben, en dat zij, in zoo verschillend milieu levende, met die kinderen ook anders omgaan en vaak een heel verschillende taal met hen spreken? Voorts bedenke men, dat het geschreven woord reeds daarom nooit iemands stemming en bedoeling goed over kan brengen, omdat het den toon niet overbrengt. Te lezen wat Lili *schrijft* van haar omgang met haar kinderen is nog heel wat anders dan haar zelf haar engelensprookjes aan haar kleinen te *hooren vertellen*. Voor zoover ik mij zelf ken, is mijn natuur niet zeer innerlijk verwant met die van Lili, maar toch kan ik mij voorstellen, dat ik met ware verrukking en niet minder ware stichting zou zitten luisteren naar haar vertellingen.

Ik vermoed zelfs, dat ik dan niet eens zou opspringen, zooals mevr. van Wehl zeker zou doen, bij dat gedeelte, waar zij den kinderen vertelt, dat de engel moeder geslagen heeft en waarom. Ik merk hierbij nogmaals op: *hoe* zij dat precies vertelt en in welke stemming het haar kinderen brengt, *dat weten noch mevr. van Wehl noch ik*; wij kunnen

het ons wel voorstellen, maar dan doen wij dat ieder op zijne manier en dan stel ik het mij ongetwijfeld lieflijker en onschuldiger voor dan mevr. van Wehl. In ieder geval kunnen wij er zeker van zijn, dat uitdrukkingen als „murw slaan” daarbij niet gebruikt worden. Zooveel wat betreft het „dat”; wat echter het „waarom” aangaat, zoo moet ik opmerken, dat ik geenszins kan beamen, wat mevr. van Wehl daarvan zegt, nl. dat het motief ontbreekt, zoodat het „louter een gemeene stiekeme plagerij van zoo'n engel is”. Zelf haalt zij twee zinsneden verder het motief aan: „omdat moeder dan pas het kindje lief zal hebben”. Ook hier moeten wij allereerst bedenken, dat de vorm, waarin het ons overgebracht is, stellig niet de letterlijke vorm is geweest, waarin het den kinderen is medegedeeld. Daarvan dus afziende wensch ik in zooverre met mijn gansche hart op dit punt de verdediging van Lili op mij te nemen, als daarin een zeer diep beginsel tot uiting komt. Dit nl. dat het hoogste in de liefde eerst door lijden bereikt wordt, dat men niets zoozeer lief heeft als waarvoor men geleden heeft, en eerst dan recht weet, hoe lief men iemand heeft, ja, eerst dan recht weet, wat liefde is, als men voor het voorwerp zijner liefde geleden heeft. In dat opzicht voelt mijne ziel zich nauw verwant met die van Lili, want ik geloof, dat wij beiden mekaar terstond en volkomen begrijpen, als ik zeg, dat wij hier raken aan een der kernwaarheden van het Christendom.

Nu zal men vragen: maar moet men kleine kinderen daarmede aankomen? Neen, natuurlijk niet met een volledige onthulling, en nog veel minder met een dogmatische uiteenzetting van die zielsontroerende waarheid. Maar, is het niet waar, wat Pestalozzi en Froebel ons zoo welsprekend hebben geleerd, al hebben zij, vooral de laatste, het wel eens wat overdreven uitgedrukt, dat er voor de hoogste religieuze waarheden een „ahnende” voorbereiding moet zijn in het kinderleven, en dat die voorbereiding den kinderen moet worden gegeven in den vorm van ervaringen, ervaringen die zij opdoen van de liefde hunner ouders, en dat althans in de eerste jaren daarbij de voornaamste rol aan de moeder toekomt? Dit laatste is hier nog bijzonderlijk van toepassing, omdat de straks aangeduide waarheid, dat men eerst waarlijk lief heeft dat waarvoor men geleden heeft, een specifiek vrouwelijke waarheid is, waarmede ik bedoel, dat een man haar nooit zóó kan voelen en beleven als een vrouw, en dat komt zeker daarvandaan, dat den man de moedersmarten ontzegd zijn. Juist daarom is er ook in hemel en op aarde geen beter aanknoopingspunt voor de trapsgewijze onthulling dier waarheid dan juist de moedersmart. Ik ben overtuigd, dat dit het is, wat Lili gevoeld heeft en wat zij haar kinderen aanvankelijk bij heeft willen brengen; en mocht zij dit soms wat te vroeg en wat onbeholpen gedaan hebben — ik herhaal nog eens, dat weten wij niet en met ons oordeel daaromtrent behooren wij dus terughoudend te zijn, maar al ware het zoo, het ware haar te vergeven, en ik voor mij zou liever kinderen hebben, die, dank zij hun moeder, iets van die diepe waarheid voelden of beseften, dan die daaraan geheel vreemd bleven.

En daarom doet mij de haast ruwe aanval van mevr. van Wehl pijn voor Lili, al kon en mocht ik haar die pijn niet besparen, omdat uit de woorden van mevr. van Wehl een zoo eerlijke overtuiging spreekt, dat ik die aan het woord moest laten komen.

Overigens — om nu ook mijnerzijds eens iets heel nuchters te zeggen — ik begrijp niet en heb nooit begrepen, waarom men over *deze* kwestie zooveel drukte maakt. Dat de kinderen in den schoot der moeder groeien en niet dan met moeite en pijn daaruit te voorschijn kunnen komen, is toch een doodgewone zaak, die slechts door traditie en conventie met een waas van geheimzinnigheid en bedenkelijkheid is omhuld. Vertelt men dit aan de kleine kinderen op een doodgewonen „matter of fact” toon¹⁾, dan nemen zij het ook doodgewoon op, (behalve dat menig kind er op laat volgen: „nu ik dat weet, houd ik nog veel meer van moesje”). Wij volwassenen weten, dat dat kind niet ontstaat zonder geslachtelijk verkeer en daaraan is voor ons nu eenmaal iets verbonden, dat ons schichtig maakt; maar voor de kleine kinderen is dit hoegenaamd niet het geval. Ik heb mij dan ook altijd verwonderd, en het reeds vroeger in dit blad uitgesproken, dat men dit onderwerp brengt onder de rubriek „sexuëele voorlichting”. Voor het kind heeft het niets daarmede te maken en al den omslag, dien men maakt, om het op die wetenschap voor te bereiden, lijkt mij volkomen overbodig en zelfs in zooverre schadelijk, omdat men daardoor, met name wanneer men aanknoopt aan de bevruchting bij de planten, het sexueele element er juist in brengt. Ik ben een voorstander van sexueele voorlichting — op zijn tijd en op gepaste wijze — en ik ben er voor om reeds betrekkelijk kleinen kinderen rondweg mede te deelen — op zijn tijd en op gepaste wijze — dat de kinderen in moeders buik groeien, maar ik maak een zeer groot onderscheid tusschen deze twee „voorlichtingen”, en ik meen, dat iedereen dit onderscheid moet maken reeds daarom, omdat het tijdstip voor de eene en dat voor de andere wel tien jaar uit elkander kunnen liggen; al dien tijd wil men de kinderen toch niet aan den praat houden met een druppelsgewijze toegediende „sexueele” onderwijzing? Geef het kind wat des kinds is en den aankomenden pubes, wat bij zijn leeftijd past en voor hem noodig is, en laat tusschenin de heele geschiedenis kalm rusten; ik verzeker u: *probatum est*.

RED.

¹⁾ Ik durf hier wel de uitdrukking afschrijven, die Rousseau in het vierde boek van den *Emilie* mededeelt, en die in de meeste edities wordt weggelaten, maar zij moet onvertaald blijven. „Si l'on prend le parti de répondre”, zegt hij, „que ce soit avec la plus grande simplicité, sans mystère, sans embarras, sans sourire. Que vos réponses soient toujours graves, courtes, décidées et sans jamais paraître hésiter”. En dan vervolgt hij: „Qu' on me permette de rapporter une réponse que j'ai entendu faire et qui me frappa d'autant plus qu'elle partait d'une femme aussi modeste dans ses discours que dans ses manières, mais qui savait au besoin fouler aux pieds, pour le bien de son fils et de la vertu, la fausse crainte du blâme et les vains propos des plaisants. Il n'y avait pas longtemps que l'enfant avait jeté par les urines une petite pierre qui lui avait déchiré l'urètre: mais le mal passé était oublié. „Mamam”, dit le petit étourdi, „comment se font les enfants?” „Mon fils”, répondait la mère sans hésiter, „les femmes les pissent avec beaucoup de douleurs, qui leur coûtent quelquefois la vie”. Natuurlijk wordt dit niet medegedeeld als voorbeeld om na te apen, dat doet ook Rousseau niet (en heeft Lili ook niet bedoeld). Maar wel mag gezegd, dat de drie, vier bladzijden, die hij aan dit onderwerp wijdt (in de ed. Firmin Didot, bl. 245—248) overwaard zijn gelezen en behartigd te worden.